

Naar de kerk in Second Life

Anneke Klein

Zo'n vier jaar geleden was het een ware media-hype: Second Life, een online drie-dimensionale wereld. Enthousiaste gebruikers vertelden in talkshows over hun nieuwe virtuele vriendenkring. We lazen reportages over succesvolle ondernemers die in Second Life een dikbelegde boterham verdienden.

Zoals dat gaat bij een hype, verdween de media-aandacht ook weer snel. Bedrijven ontdekten dat de economische potentie van Second Life beperkt was, en het leek er op dat Second Life was mislukt of zelfs verdwenen.

Toch klopt dat beeld niet helemaal. Het bezoekersaantal is weliswaar gedaald, maar er is nog steeds een grote groep

gebruikers. En wat maar weinigen weten: er zijn in Second Life een aantal zeer goedlopende kerken.

Wat is Second Life?

Second Life werd in 2003 gelanceerd door het Amerikaanse bedrijf Linden Labs. In deze drie-dimensionale computer-omgeving kun je met een avatar, je persoonlijke Second Life-personage, rondlopen, vliegen of jezelf met een flits van de ene naar de andere plaats teleporteren. Je kunt communiceren met andere gebruikers door tekst te typen in een chat-box, of door met elkaar te spreken met behulp van een head-set. En je kunt Second-Life zelf helpen ontwikkelen, door te bouwen, groepen te starten en door activiteiten te organiseren.

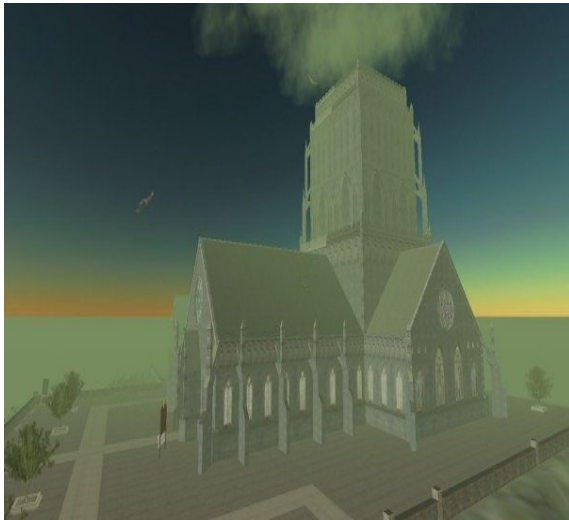
Kortom, in je virtuele tweede leven kun je doen wat je altijd al eens had willen doen. Cocktails drinken op een tropisch eiland, een vlucht op een draak maken of van de Eiffeltoren springen met een parachute. Je kunt mensen uit andere werelddelen ontmoeten zonder je huis uit te hoeven. Je kunt een nachtclub beginnen, in een villa gaan wonen of een kerk bouwen.

Kerken in Second Life

Vergeleken met de fysieke wereld is Second Life de ideale plaats om te bouwen. Voor een klein bedrag koop je een stukje land en zonder gehinderd te worden door regelgeving of bestemmingsplannen kun je beginnen. Het resultaat is dan ook een breed scala aan initiatieven waaronder vele religieuze projecten. Je kunt bijvoorbeeld een boeddhistische tempel bezoeken of een virtuele islamitische pelgrimstocht naar Mekka maken. Je kunt je aansluiten bij de Hare Krishna's, de vrijmetselaars, een Wicca-groep of bij alledrie.

Er zijn ook tal van christelijke projecten. Deze vallen op door hun opvallend deskundige en professionele opzet. Waar veel projecten slechts korte tijd bestaan, of maar een enkele bezoeker trekken, bestaan de kerken al twee tot vier jaar en trekt iedere dienst of bijeenkomst stevast tussen de 10 en 25 bezoekers. Binnen het kleinschalige karakter van Second Life geldt dit als zeer succesvol. De volgende vier portretten illustreren dit.

The Anglicans in Second Life

Met zijn imposante kathedraal behoort de groep 'Anglicans in Second Life' tot een van de meest uitgebreide en succesvolle christelijke projecten. Initiatiefnemer Mark Brown, in het dagelijks leven CEO van de Bible Association of New Zealand, herkende de mogelijkheden van de virtuele omgeving en ontwikkelde eind 2006 het plan een 'echte' kathedraal te bouwen. Enkele maanden later was de kathedraal een feit en in april 2007 werd de eerste Anglicaanse kerkdienst gehouden. Sindsdien organiseert Brown, samen met een team van acht vrijwilligers, wekelijks Engelstalige kerkdiensten en bijbelstudiegroepen. Alle activiteiten tezamen trekken per week gemiddeld 60 tot 80 bezoekers, afkomstig uit 20 verschillende landen.

Een dienst in de Anglicaanse kathedraal

De voorganger heet iedereen welkom bij de ingang van de kerk en biedt de bezoekers een 'notecard' met informatie aan. Vervolgens nemen de avatars plaats op de kerkbanken, de voorganger op de kansel en begint de liturgie. De voorganger spreekt en typt tegelijk, zodat de tekst zowel te lezen als te horen is. Bezoekers kunnen actief deelnemen via de tekst-chat die regel voor regel onderaan het beeldscherm verschijnt. Een voorbeeldfragment uit één van de diensten:

Voorganger: Let us begin with the Preparation
Voorganger: O Lord, open our lips;
Bezoeker 1: And our mouth shall proclaim your praise
Bezoeker 2: And our mouth shall proclaim your praise
Bezoeker 3: And our mouth shall proclaim your praise
Bezoeker 3: Amen
Voorganger: Our help is in the name of the Lord
Bezoeker 1: Amen
Bezoeker 2: who made heaven and earth
Bezoeker 3: who made heaven and earth

Vervolgens speelt de voorganger een audio-opname van een door hem ingesproken preek af. De dienst wordt afgesloten met een gezamenlijk getypt en gesproken gebed waarbij iedere bezoeker hardop of in tekst-chat kan deelnemen.

Na ongeveer 45 minuten sluit de voorganger de dienst af. Hij bedankt de bezoekers voor hun komst, waarop de bezoekers op hun beurt de voorganger bedanken. Eén voor één springen de avatars op van hun banken en lopen naar buiten. Velen blijven nog even hangen voor een praatje.

Jesus House

Pastor Rick Liveoak van de Amerikaans evangelische kerk Jesus House is in het dagelijks leven pastor Rick Savoy uit Louisiana. Toen hij in 2006 van Second Life hoorde maakte hij een account aan met als doel in deze nieuwe wereld een kerk te starten. Hij maakte al snel kennis met een groep mensen die al een kerk hadden gebouwd maar nog op zoek waren naar een pastor. En zo leidt pastor Rick al weer vier jaar onafgebroken iedere zondag twee Engelstalige kerkdiensten. Een tweetal vrijwilligers leidt daarnaast een wekelijkse gebedsbijeenkomst waarbij, afhankelijk van de nationaliteit van de bezoekers, Engels, Duits en/of Nederlands wordt gesproken.

Een dienst in Jesus House

Bij binnenkomst groeten de bezoekers en de pastor elkaar. Er klinkt gospelmuziek en een aantal bezoekers maken gebruik van een worship-script dat ervoor zorgt dat hun avatar opstaat en met geheven armen heen en weer wuift. Na 10 minuten start pastor Rick zijn preek, live gesproken vanachter zijn pc in Louisiana. Wie dat wil kan zich uiten door teksten in de chat-box te typen. Terwijl de preek klinkt lezen we bijvoorbeeld:

Bezoeker 1: Praise you Jesus!
Bezoeker 2: amen
Bezoeker 3: yes Lord, I am yours!

Na de preek vraagt de pastor of er vragen of gebedsverzoeken zijn en als iedereen zijn zegje heeft gedaan wordt de dienst na ongeveer 60 minuten afgesloten. Iedereen groet elkaar en de pastor wordt bedankt voor zijn dienst.

The Religious Society of Friends (quakers)

De Religious Society of Friends organiseert sinds eind 2006 een wekelijkse 'Meeting for worship', oftewel een stiltedienst, voor quakers en andere belangstellenden. Bezoekers worden voor de ingang verwelkomd door de klerk, een taak die bij toerbeurt door een van de quakers wordt vervuld. Vervolgens betreden de bezoekers zwijgend de ruimte en gaan zitten op één van de banken. Wanneer iemand een boodschap voor de groep ontvangt doorbreekt hij de stilte door deze regel voor regel in chat te typen.

Een voorbeeld uit één van de bijeenkomsten:

We are needy people helping needy people
I am reminded during this special time of the year for christians
of the images of the pieta, the mother Mary holding the broken body of
her son Jesus
an incredible image of pity and compassion and love and sorrow
and I think about how each of us has been in the position of being both

the mother
and the son
at times in need of compassion and love and pity
and at other times giving the same
and maybe at times both at once
I think, Friends, that now is the time
right now
to extend our compassion and love towards those in need
and to allow those around us who are able to love us and shower us in our
time of need.

Na 45 minuten sluit de klerk de dienst af met de getypte woorden: 'shake hands to all friends'. Alle bezoekers reageren met eenzelfde groet. Na de stiltedienst is er gelegenheid om na te praten.

Kirche St Georg, Erzbistum Freiburg

Het in 2008 gestarte Rooms-Katholieke project Kirche St Georg is onderdeel van het aartsbisdom Freiburg in Duitsland. De leiding is in handen van Norbert Kebekus, pastoraal medewerker internet. De kerk is een goed gelijkende replica van de St Georgkerk uit Reichenau-Oberzell. Er worden geen kerkdiensten gehouden, maar wel wekelijkse gebedsbijeenkomsten. Daarnaast zijn er bijbelstudiegroepen en discussiebijeenkomsten. Drie maal per week is er een vrijwilliger aanwezig om informatie te geven over het geloof en de kerk. Kirche St Georg richt zich met name op een Duitstalig publiek.

Een gebedsbijeenkomst in de St Georgkerk

Het avondgebed in de St Georgkerk is 's avonds om 10 uur Europese tijd. De bezoekers ontmoeten elkaar vooraf in de tuin en betreden vervolgens gezamenlijk de kerk. Eén van de teamleden leest een korte passage uit de bijbel, en gaat voor in het gebed, hoorbaar voor de aanwezigen. De bezoekers bidden thuis in stilte mee. Na afloop blijven de meesten nog even online om een praatje te maken.

Waarom een online kerk?

Uit de voorbeelden wordt duidelijk dat de kerkdiensten en andere christelijke bijeenkomsten lijken op hun equivalent in het 'echte' leven, maar geen exacte kopie daarvan zijn. Dit komt enerzijds door de Second Life-setting, waar bijvoorbeeld communiceren via tekst gebruikelijk is. Anderzijds zijn er bepaalde fysieke zaken, zoals elkaar de hand schudden, die je nu eenmaal niet kunt doen in een virtuele omgeving.

Maar ook om principiële redenen wordt er niet gestreefd naar een exacte kopie van de kerkdienst. In de Anglicaanse dienst is er bijvoorbeeld geen eucharistie-viering omdat dit volgens de organisatoren niet te transformeren is naar een betekenisvolle online vorm. Aartsbisdom Freiburg organiseert in Second Life bewust wél gebedsbijeenkomsten en bijbelstudie, maar geen kerkdiensten. Een Rooms-Katholieke dienst, zo stellen zij, hoort niet in een virtuele omgeving thuis.

Wat proberen de initiatiefnemers nu te bereiken met hun Second Life-project en wat hopen bezoekers in de kerken te vinden?

Om met de organisatoren te beginnen, zij hebben in feite allemaal hetzelfde doel: mensen zien te bereiken. Het internet zien ze als een nieuwe, door technologie gerealiseerde omgeving, zonder fysieke grenzen. Second Life biedt ze de kans om ze de reikwijdte van de kerk en de geloofsgemeenschap te vergroten.

Zo is Mark Brown's initiatief een reactie op de secularisatie die net als in Europa ook in Australië en Nieuw Zeeland heeft plaatsgevonden. Met zijn Second Life-project wil hij mensen de kans bieden het contact met hun geloof en de bijbel te herstellen. Hij wil als het ware de kerk naar ze toe brengen.

Norbert Kebekus formuleert het als volgt: 'Iedere plek waar mensen komen is een plaats om het evangelie van Jesus Christus te verkondigen. We moeten de interactieve mogelijkheden van het internet gebruiken, dat is niet alleen de toekomst, maar ook het heden.'

De bezoekers noemen 'geloofsgenoten ontmoeten en het geloof samen beleven' als voornaamste redenen om in Second Life een kerk op te zoeken. Een Nederlandse bezoeker van Jesus House vertelt bijvoorbeeld dat hij in Second Life makkelijker met mensen over het geloof kan praten. In zijn eigen omgeving stelt niet iedereen daar prijs op heeft hij gemerkt en daarom is hij er terughoudender in geworden. Een vaste bezoeker van de quakerdienst legt uit dat in haar nabije omgeving geen quakergroep is. De Second Life-groep biedt haar de mogelijkheid quakers uit alle uithoeken van de wereld te ontmoeten. Een deelnemer aan het gemeenschappelijke avondgebed in de St Georgkirche ervaart de mogelijkheid om het avondgebed samen met anderen te bidden als zeer waardevol.

Er zijn ook bezoekers die op zoek zijn naar spiritualiteit of eens willen kennismaken met een andere denominatie. De Second Life-kerken geeft ze de mogelijkheid om het één en ander uit te proberen. Een Amerikaanse vertelt bijvoorbeeld dat ze in Second Life zowel de quakerbijeenkomsten als de Anglicaanse kerkdiensten bezoekt omdat, zoal ze het zelf omschrijft, dit het dualisme dat ze ervaart in haar geloof reflecteert.

Mensen die de kerk vroeger verlaten hebben vinden via Second Life soms de weg terug. Een Poolse bezoeker van een anglicaanse dienst vertelt 'korte metten gemaakt te hebben met het katholicisme van zijn jeugd.' In Second Life probeert hij verschillende religieuze groepen uit, op zoek naar een minder restrictief geloof.

Wat zeker bijdraagt aan het succes van de groepen is de laagdrempeligheid. Er is een ongedwongen, niet-restrictieve sfeer waarin mensen zich welkom voelen. Het maakt niet uit hoe je avatar eruit ziet, al ben je gekleed in een baljurk of zie je eruit als Superman. Je kunt elke week komen of een enkele keer. De losse manier van communiceren, die karakteristiek is voor Second Life, draagt hier ook

aan bij.

De volgende interactie uit een Anglicaanse dienst illustreert dit.

Voorganger: You are most welcome to stay for fellowship!!! Be good to chat..or if you need prayer.

Voorganger: I serve only you Lord God

Voorganger: Thanks for coming

Bezoekster: ty so very much

Voorganger: You are most welcome!

Bezoekster: ty, i would too

Voorganger: cool!

Bezoekster: if you don't mind a Catholic

Voorganger: lol

Voorganger: you are most welcome

Tot slot zijn er twee specifieke kenmerken van Second Life die bijdragen aan het succes van de projecten. Ten eerste zijn bijeenkomsten, zoals kerkdiensten, 'real-time'. Dat betekent dat de avatar naast je op de kerkbank, ook werkelijk een persoon representeert die op dat moment achter zijn computer zit. Ten tweede maakt de 3D-omgeving van de kerk dat mensen niet zozeer het gevoel hebben naar een plat scherm te kijken, maar echt samen met anderen in de kerk te zitten.

Dit gemeenschapsgevoel is geen suggestie. Veel vaste kerkbezoekers zijn onderling open over hun ware identiteit. Ook leiden de contacten leiden geregeld tot 'echte' vriendschappen en, als de afstand het toelaat, tot ontmoetingen in het 'echte' leven.

Kortom, Second Life-kerken bieden niet zozeer een alternatief voor de fysieke kerk, als wel iets extra's. Mensen kunnen kennismaken met het geloof, eens een andere kerk uitproberen en vooral het geloof met elkaar delen. Zowel ervaren kerkgangers als nieuwkomers ontmoeten elkaar in een open, niet-restrictieve sfeer. De onmiskenbare christelijke sfeer voelt vertrouwd aan, tegelijkertijd is er ruimte om te exploreren. Het succes van de projecten lijkt erop te wijzen dat dit deze behoefte wereldwijd leeft.

Dit artikel verscheen eerder in het tijdschrift Eredienstvaardig, jaargang 27, nummer 1, april 2011.